

7

Renașterea Școlii Austriece

7.1 Criza analizei echilibrului și a formalismului matematic

Cele trei decenii cuprinse între Cel De-al Doilea Război Mondial și anul 1975 consemnează triumful "sintezei neoclasico-keynesiene" și al formalismului matematic specific analizei echilibrului în știința economică. În această perioadă, analiza echilibrului devine regina științei economice; totodată, trebuie să constatăm existența a două mari curente în ceea ce privește utilizarea noțiunii de echilibru de către economiștii acestei epoci.

Un prim grup este condus de către Samuelson care, după publicarea *Fundamentelor analizei economice* (Samuelson, 1947), devine alături de Hicks, pionerul elaborării sintezei neoclasice keynesiene. Samuelson îmbrățișează explicit teoria lui Lange și Lerner asupra posibilității socialismului de piață (Samuelson, 1947: 217 și 232) și acceptă, deci, fără rezerve, poziția adoptată de către autorii neoclasici contra provocării ridicate de teorema imposibilității socialismului, descoperită de către Mises. Pe deasupra,

Samuelson își fixează ca obiectiv explicit reconstruirea științei economice, utilizând limbajul matematic, ceea ce îl determină să propună multiple ipoteze simplificatoare care îndepărtează din modelele sale o mare parte a bogăției și complexității proceselor reale ale pieței. Astfel, încet-încet, mediul pe care îl comportă analiza (formalismul matematic) se confundă cu mesajul, în sensul că se obține claritatea sintactică cu prețul conținutului semantic al diferitelor analize economice și se ajunge chiar la a refuza statutul științific teoriilor mai realiste sau economiei literare (Boettke, 1997:11-64).

Teoreticienii acestui prim grup, din care fac parte Kenneth Arrow, Gérard Debreu, Frank Hahn și, mai recent, Joseph Stiglitz, acceptă modelul echilibrului concurențial în temeni normativi, ca un ideal spre care ar trebui să tindă economia, astfel încât, de fiecare dată când ei constată că realitatea nu coincide cu echilibrul în concurența perfectă, ei cred că au reușit să identifice "un eșec al pieței" ceea ce justifică intervenția *prima facie* a statului, cu scopul de a orienta realitatea spre un ideal reprezentat de echilibrul general.

Ca reacție la acest grup, în interiorul curentului dominant, se constituie un al doilea grup de economiști formați de către teoreticienii echilibrului care sunt, totodată, partizanii economiei de piață. Acești economiști se regroupează, esențialmente, în jurul Școlii de la Chicago și cuprinde, ca principali reprezentanți, autori ca Milton Friedman, George Stigler, Robert Lucas sau Gary Becker; pentru toți, punctul de vedere economic va fi exclusiv construit pe modelul de echilibru, principiul maximizării și ipoteza constanței.

Reacția acestor economiști, care, deși teoretizează echilibrul, apără economia de piață contra teoriei "eșecurilor pieței" a primului grup, constă în menținerea tezei după care modelul de echilibru se află foarte aproape de realitate; ei explică, de asemenea, urmând postulatele Școlii alegerilor

publice că, în orice caz, defectele sectorului public vor fi superioare celor din sectorul privat.

Teoreticienii Școlii de la Chicago cred, că astfel, se imunizează contra atacului teoreticienilor "eșecurilor pieței" și intenționează să demonstreze, prin analiza lor, că intervenția statului în economie nu este necesară. După ei, dacă realitatea este foarte asemănătoare echilibrului concurențial, piața reală ar fi suficientă în sens paretian și n-ar fi nevoie de intervenție mai ales că acțiunea combinată a politicienilor, votanților și birocraților nu pare să fie lipsită de grave defecte.

Așa că, postura celor două grupuri ale curentului dominant este foarte criticabilă din punctul de vedere al concepției dinamice a pieței propusă de Școala Austriacă.

În ceea ce privește modelele teoreticienilor Școlii de la Chicago, austriecii afirmă că întreg efortul acestora se sprijină pe trei ipoteze inițiale: echilibru, maximizare și stabilitate. Austriecii argumentează că înainte de a conchide că realitatea se află foarte aproape de modelul de echilibru, teoreticienii de la Chicago ar trebui să dezvolte o teorie asupra procesului real al pieței, care ar explica de ce el este aproape de echilibru, dacă așa ceva se poate întâmpla în realitate. Cu alte cuvinte, teoreticienii de la Chicago păcătuiesc prin utopism și se dovedesc în mod inutil vulnerabili în fața oponentilor lor ideologici din primul grup, într-un anume sens, mai realiști.

Din punctul de vedere al Școlii Austriece, teoreticienii "eșecurilor pieței" comit importante erori. Într-adevăr, acest grup de teoreticieni ignoră efectele dinamice ale coordonării care, stimulate de către funcția antreprenorială, există pe orice piață reală. Ei cred că este posibilă, într-un anume fel, apropierea de idealul echilibrului general grație intervenției statului, ca și cum planificatorii ar putea ajunge să obțină o informație de care, în realitate, nu dispun niciodată. Pentru austrieci, teoreticienii "eșecurilor pieței" nu păcătuiesc prin utopism; dimpotrivă, eroare lor constă în a crede că

lumea este mai rea decât în realitate deoarece, centrându-se pe analizele lor asupra echilibrului, chiar ca punct de referință, ei ignoră procesul real de coordonare existent pe piață și nu își dau seama că dezechilibrul, pe care ei îl critică atâta, este, de fapt, mai mult decât o imperfecțiune sau un eșec al pieței, caracteristica cea mai naturală a lumii reale și că procesul real al pieței este, în orice caz, mai bun decât orice altă alternativă umană accesibilă.

În consecință, principalele probleme teoretice identificate de către economiștii austrieci în grupul teoreticienilor defectelor pieței, cu excepția analizei alegerilor publice, sunt: mai întâi, ei nu țin cont că aceste măsuri de intervenție pe care le preconizează pentru a se apropia de lumea reală a modelului de echilibru pot afecta foarte negativ - și aceasta se întâmplă în realitate - procesul antreprenorial de coordonare care are loc în lumea reală; și, în al doilea rând, ei presupun că responsabilul intervenției publice poate ajunge să dispună de o informație mult superioară celei concepute, teoretic, ca fiind accesibilă.

Propunerea teoreticienilor Școlii Austriece constă, deci, în a depăși ambele maniere de abordare a echilibrului (cea Școlii de la Chicago și cea a teoreticienilor eșecurilor pieței) și a re-centra cercetarea, în domeniul științei economice, asupra procesului dinamic de coordonare antreprenorială care ar conduce, eventual, spre un echilibru de neatins în viața reală. Astfel, s-ar substitui centrul focal al muncii de cercetare, care acum este reprezentat de modelul echilibrului, prin analiza dinamică ce constă în studierea proceselor de piață și s-ar evita atunci gravele curențe care afectează cele două curente ale școlii neoclasice.

Două exemple, unul din microeconomie și altul din macroeconomie, ar putea ajuta la clarificarea propunerii economiștilor austrieci.

Primul exemplu privește dezvoltarea modernă a teoriei informației care pleacă, în versiunea Școlii de la Chicago, din cercetările de pionerat ale lui Stigler asupra "The economics of information" (Stigler, 1961). Stigler și adepții săi din Școala de la Chicago concep informația de o manieră obiectivă, adică, ca pe o marfă care se vinde și se cumpără pe piață în termeni de costuri și profituri. Se recunoaște că există informația în lumea reală, dar se afirmă că, în orice caz, că ignoranța existentă reprezintă nivelul "optimal" al ignoranței, deoarece căutarea de noi informații, obiectiv considerate, nu încetează decât atunci când costul marginal depășește încasările sale marginale.

Teoreticienii "eșecurilor pieței", conduși de Grossman și Stiglitz, dezvoltă, conform opticii care îi caracterizează, o analiză economică foarte diferită asupra informației. Lumea reală se găsește, după ei, într-un echilibru ineficient, în care se detectează următorul "eșec": cum agenții economici gândesc că prețurile de piață transmit informația de o manieră eficientă, se produce un efect de "utilizator gratuit" sau *free rider* care face ca aceștia să nu se deranjeze în a achiziționa informația suplimentară, de care ei au nevoie, deoarece aceasta este costisitoare. Pentru ei, concluzia este evidentă: piața tinde să producă un volum ineficient de scăzut de informație, ceea ce justifică intervenția statului de fiecare dată când profiturile sale depășesc costurile de control etc., derivate din această intervenție (Grossman et Stiglitz, 1980).

După cum am afirmat deja la începutul acestei cărți, principala problema a acestor două optici, din punctul de vedere al Școlii Austriece, este aceea că ele tratează informația ca fiind ceva obiectiv, adică, ca și cum informația ar fi fost "dată" într-un anumit loc (deși, nu se știe întodeauna unde). Austriecii consideră, spre deosebire de opticele Școlii Neoclasice, că informația sau cunoașterea este mereu ceva subiectiv, care nu poate fi dat, deoarece întreprinzătorii o

generează și generează continuu, când simt o ocazie de câștig, adică, existența, în constelația mereu schimbătoare a prețurilor de piață, de discordanțe și discrepanțe nesesizate în trecut. Acest lucru face ca informația antreprenorială să nu poată fi apreciată în termeni de costuri și profituri, deoarece nu se cunoaște valoarea sa atâta timp cât ea nu este descoperită antreprenorial; or, dacă nu se poate face această evaluare maximizatoare în termeni de costuri și profituri, întreaga analiză a Școlii de la Chicago se prăbușește.

Pe de altă parte, atâta timp cât liberul exercițiu antreprenorial nu este împiedicat sau jenat, nu se poate spune că există sub-producție de informație pe piață deoarece nu există niciun standard care să permita a compara dacă informația reală, creată și utilizată de către piață, este inferioară sau nu așa-zisului volum "optimal" al informației. Întreaga analiză asupra imposibilității teoretice a socialismului dezvoltată de către austrieci este direct aplicabilă aici, în sensul că organul de control nu ar putea niciodată să depășească abilitatea creativă și antreprenorială a agenților economici protagoniști ai procesului pieței. După cum am văzut, Juan de Mariana indicase, acum multă vreme, că este de neconceput ca orbul să poată ghida pe cei care văd (chiar dacă nu văd *perfect* sau au doar un ochi).

Al doilea exemplu privește diferitele ipoteze teoretice referitoare la piața muncii. Este bine-cunoscut faptul că teoreticienii noii macroeconomii clasice ai Școlii de la Chicago au atacat frontal iraționalitatea implicită din ipoteza keynesiană privind caracterul salariilor și care presupune că acestea sunt rigide la diminuare în termeni nominali. După cum am văzut, Școala de la Chicago apreciază că ignoranța existentă pe piață este, prin definiție "optimală"; mai precis, dacă cineva nu are un loc de muncă înseamnă că preferă să caute o slujbă mai bună decât să accepte ceea ce i se oferă; astfel, se trage concluzia că nu poate exista niciun tip de șomaj

involuntar pe o piață reală. Dacă există crize economice care afectează gradul de ocupare, acestea sunt datorate fie succesiunilor de schimbări ne-anticipate în oferta monetară, care îi împiedică pe agenți să distingă clar între variațiile prețurilor relative având o cauză reală subiacentă și variațiile nivelului general al prețurilor datorate inflației (Lucas, 1977), fie, pur și simplu, unei apariții bruște a șocurilor externe ale ofertei sau de tip real (Kydland et Prescott, 1982).

Noii keynesieni (Shapiro și Stiglitz, 1984; Salop, 1979) au dezvoltat, la rândul lor, diferite modele de echilibru de sub-ocupare, care rezultă din activitatea maximizatoare a agenților ce operează într-un context al "ipotezei salariilor de eficiență". Conform acestei ipoteze, nu se consideră că salariile sunt determinate de productivitate ci se apreciază, dimpotrivă, că aceasta este determinată de către salarii; altfel spus, că întreprinzătorii mențin, cu scopul de a stimula muncitorii proprii, salarii de echilibru foarte ridicate, incapabile de "goli" piața muncii. Ambele optici sunt, din nou, serios criticabile din punctul de vedere al concepției dinamice a pieței, concepție apărută de Școala austriacă. Într-adevăr, a considera că șomajul este în întregime voluntar, în conformitate cu ipoteza teoreticienilor de la Chicago, relevă o lipsă totală de realism, deoarece înseamnă a admite că în orice moment, procesul real de coordonare, în care constă piața, s-a produs deja, și că starea de repaus final, descrisă de modelul de echilibru, a fost atinsă. Totuși, piața reală se găsește într-o "situație" permanentă de dezechilibru și chiar, în absența restricțiilor instituționale (legi ale salariului minim intervenții sindicale, etc.), este destul de posibil ca mulți muncitori, doritori să lucreze pentru anumiți întreprinzători (și, viceversa), să rămână în șomaj și nu ajung niciodată să se cunoască între ei (cu antreprenorii) sau deși ajung să se cunoască lasă să treacă oportunitatea reciproc avantajoasă de a semna un contract de

muncă din cauza insuficienței de perspicacitate antreprenorială.

Pe de altă parte, dacă ne referim la teoreticienii "ipotezei salariului de eficiență", faptul de a considera că în absența restricțiilor legale sau sindicale, situațiile de șomaj involuntar se vor menține la infinit din cauza "salariului de eficiență", se izbește frontal cu dorința antreprenorială a muncitorilor și angajatorilor de a obține profit și a evita pierderile. Într-adevăr, dacă cer un salariu prea ridicat și nu își găsesc de lucru, muncitorii vor tinde să își reducă pretențiile; iar dacă anumiți agenți economici (precum antreprenorii) își plătesc prea scump muncitorii pentru a-i menține motivați, și, apoi, descoperă că ar putea găsi muncitori similari sau mai buni la salarii inferioare, este evident că ei vor sfârși prin a decide să își schimbe strategia, sau se vor vedea obligați să facă așa ceva, dacă doresc să supraviețuiască pe piață; iar toate acestea fără a fi nevoie de menționat că noii keynesieni ignoră gravele defecte produse asupra ocupării de către intervenția etatică asupra pieței muncii, înțeleasă ca un proces dinamic.

Din punctul de vedere al Școlii Austriece, ciclul economic nu este un fenomen în întregime extern, cum ar spune teoreticienii de la Chicago (adică, produs de schimbări neanticipate, șocuri reale, etc.), nici total endogenă, cum cred keynesienii (adică, rezultată din rigidități nominale sau reale, sau din ipoteza salariului de eficiență, etc.). Pentru austrieci, ciclul economic este, mai curând, rezultatul instituțiilor monetare și de credit (sistemul bancar cu rezervă fracționară organizat de către o bancă centrală) care, deși considerate astăzi tipice pieței, nu sunt născute dintr-o evoluție naturală, ci au fost impuse cu forța din exterior și generează grave discrepanțe în procesul de coordonare intertemporală a pieței (Huerta de Soto, 1998).

Așadar, se poate concluziona că viziunea dinamică a pieței, dezvoltată de către teoreticienii Școlii Austriece, retușează imperfecțiunile și suavizează concluziile extreme la care se ajunge ca rezultat al celor două curente ale echilibrului (Școala de la Chicago și noii keynesieni), furnizând o doză de realism analizei care evită gravele erori teoretice și de politică economică ce își au fundamentele în ambele curente ale gândirii neoclasice.

De aceea, nu ar trebui să mire dacă dacă se consideră că Știința economică din zilele noastre, dominată de formalismul matematic teoreticienilor echilibrului de ambele nuanțe, traversează o profundă criză. Aceasta se datorează, în principal, următoarelor motive; în primul rând, preocuparea predominantă a teoreticienilor pentru stările echilibru, care nu au nimic de a face cu realitatea, dar care sunt singurele ce pot fi analizate cu metodele matematice; în al doilea rând, uitarea totală, sau studierea dintr-un punct de vedere nefericit, a rolului proceselor dinamice de piață și al concurenței ce se produc în viața reală; în al treilea rând, insuficienta atenție acordată rolului jucat pe piață de către informația subiectivă, cunoaștere și procesele de învățare; în al patrulea rând, utilizarea nediscriminată a agregatelor macroeconomice și uitarea faptului că ea implică studiul coordonării între planurile agenților individuali care participă pe piață. Toate aceste motive explică lipsa înțelegerii, din partea științei economice actuale, asupra celor mai importante probleme ale vieții economice reale din timpurile noastre și, prin urmare, situația de criză și discreditarea crescând în care se găsește disciplina noastră. Motivele menționate au o cauză comună: lipsa de realism a ipotezelor și tentativa de aplicarea a unei metodologii specifice științelor naturale unui domeniu care le este total străin: cel al științelor acțiunii umane. Cu singuranță, situația actuală de criză a disciplinei este cea care explică, renașterea importantă cunoscută de către Școala Austriacă

după 1974; aceasta a fost capabilă de a prezenta o paradigmă alternativă, mult mai realistă, coerentă și fecundă pentru reconstrucția științei noastre.

7.2 Rothbard, Kirzner și renașterea Școlii Austriece

Acordarea Premiului Nobel pentru economie în 1974, adică anul imediat următor morții lui Mises, celui mai strălucit discipol al acestuia, Friedrich Hayek, împreună cu **discreditul în** creștere al teoriei macroeconomice keynesiene și prescripțiilor intervenționiste manifestate începând cu recesiunea inflaționistă din anii 1970, au dat un nou impuls dezvoltării doctrinei a Școlii Austriece (Kirzner, 1987: 148-150).

În această renaștere a Școlii Austriece rolurile de protagoniști au fost jucate de doi dintre cei mai străluciți discipoli pe care i-a avut Mises în Statele Unite, Murray N. Rothbard și Israel Kirzner.

Rothbard s-a născut la New York în 1926 în sânul unei familii de emigranți evrei, originari din Polonia. Rothbard și-a luat doctoratul la Universitatea din Columbia din New York, sub patronajul vecinului său, celebrul economist Arthur Burns. El a intrat în contact din întâmplare cu seminarul pe care Ludwig von Mises îl ținea la Universitatea din New York și devine, imediat, unul dintre participanții cei mai tineri, străluciți și promițători. Rothbard a devenit, cu timpul, profesor de economie la Universitatea Politehnică din New York și, mai târziu, profesor emerit de economie la Universitatea Nevada din Las Vegas, până la neașteptata sa moarte, la 7 ianuarie 1995. El a fost unul dintre gânditorii cei mai coerenti, multidisciplinari și ambițioși ai Școlii Austriece și ai fundamentării filosofice jusnaturaliste a liberalismului economic. A lăsat mai mult de douăzeci de cărți și sute de articole, prin care importante lucrări de istorie economică, ca

America's Great Depression (Rothbard, 1975), și importante lucrări de teorie economică, printre care pot fi citate tratatul său de economie *Man, Economy and State* (Rothbard, 1993) și *Power and Market* (Rothbard, 1977). În sfârșit, Edward Elgar a publicat recent în Anglia, în două volume, o antologie cu articolele sale cele mai interesante, intitulată *Logic of Action* (Rothbard, 1997: vol. I și II). Tot Edward Elgar a publicat în Anglia cele două volume ale operei sale postume asupra *Istoriei gândirii economice din punctul de vedere al Școlii Austriece*, care a fost recent tradusă în spaniolă (Rothbard, 1999; 2000).

La rândul său, Israel Kirzner s-a născut în Anglia în 1930 și, după nenumărate vicisitudini familiale, a ajuns să absolute o specializare de administrare a întreprinderii la Universitatea din New York. Tot printr-o întâmplare (mai avea nevoie de câteva credite pentru a-și finaliza licența și a decis să participe la seminarul predat de către profesorul cu cele mai multe publicații, rezultând acest Mises) a intrat în contact cu marele gânditor austriac și a devenit rapid în participant neobosit la seminarul misesian la Universitatea din New York. Pe deasupra, Kirzner și-a dat seama că vocația sa era de a preda și, de aceea, devine profesor de economie chiar la Universitatea din New York unde rămâne până la pensie. El se specializează în devoltarea concepției dinamice și antreprenoriale și în studiul consențențelor sale coordonatoare asupra pieței fiind autorul unor cărți importante asupra acestei teme, dintre care putem remarca *Competition and entrepreneurship* (Kirzner, 1998), *Perception, opportunity and profit* (Kirzner, 1979) și *Discovery and the capitalist process* (Kirzner, 1985). Kirzner a explorat, de asemenea, implicațiile concepției sale dinamice a antreprenoriatului în domeniul eticii sociale *Discovery, Capitalism and Distributive Justice* (Kirzner, 1995). În fine, datorăm acestui autor nenumărate articole asupra teoriei

economice austriece, în general, și asupra antreprenoriatului, în special, el fiind capabil să elaboreze, aici, o viziune a proceselor de piață, impulsionate prin intermediul antreprenoriatului, foarte sugestivă și perfecționată și care, în mare măsură, a fost prezentată deja în capitolul a doilea al cărții.

Renașterea Școlii Austriece se datorează unui grup important de tineri teoreticieni din mai multe universități din Statele Unite și Europa. Printre universitățile americane, ar trebui amintite Universitatea din New York (cu Mario J. Rizzo și Israel M. Kirzner), Universitatea George Mason University (cu Peter J. Boettke, Donald Lavoie și Karen Vaughn) și Universitatea Auburn (unde predau profesorii Roger Garrison, Joseph T. Salerno și Hans Hermann Hoppe), în timp ce alți importanți economiști austrieci precum Gérald P. O'Driscoll, Lawrence White și George Selgin, profesează în alte instituții. În ceea ce privește Europa, ar trebuie citați profesorii Stephen Littlechild și Norman P. Barry, de la Universitatea din Buckingham, profesorii William J. Keizer și Gerrit Meijer în Olanda, profesorul Raimundo Cubeddu în Italia, profesorii Pascal Salin, Jorg Guido Hülsmann, și Jacques Garelo în Franța, profesorul José Manuel Moreira, de la Universitatea din Porto, Portugal; în Spania, există un grup tot mai numeros de profesori și cercetători interesați de Școala Austriacă care, conștient de marea responsabilitate universitară și științifică pe care o presupune recunoașterea originii spaniole a Școlii (explicată în capitolul al treilea), se consolidează rapid (profesorii Rubio de Urquía, José Juan Franch, Ángel Rodríguez, Oscar Vara, Javier Aranzadi del Cerro, Gabriel Calzada, Philipp Bagus, etc.).

În același timp, de-a lungul ultimilor douăzeci și cinci de ani, publicarea de cărți și de monografii ai autorilor Școlii Austriece de economie s-a multiplicat, existând de ani buni două reviste științifice specializate, în care aceștia își publică

rezultele cercetărilor: *The Quarterly Journal of Austrian Economics*, publicată trimestrial de către Transaction Publishers în États Unis, *Review of Austrian Economics*, care apare de două ori pe an, publicată de către *Kluwer Academic Publishers* în Olanda și *Procesos de Mercado*, publicată Universitatea Rey Juan Carlos din Madrid și Union Editorial.

În sfârșit, regulat au loc congrese și întâlniri internaționale unde se dezbate activ contribuțiile contemporane cele mai polemice și mai noi ale Școlii Austriece moderne de economie și la care asistă profesori și cercetători din lumea întreagă, specializați în domeniu.

7.3 Programul actual de cercetare al Școlii Austriece și previzibila sa contribuție la evoluția și dezvoltarea viitoare a științei economice

Căderea Zidului Berlinului (și odată cu el, a socialismului real) a avut o repercusiune puternică asupra paradigmei neoclasice, dominantă până atunci, și, în general, asupra modului de a face știință economică. Pare evident că ceva foarte important a eșuat în știința economică, când un eveniment atât de grav, cu unica excepție a Școlii austriece, nu putut fi analizat adecvat și anticipat de către paradigma neoclasică. Din fericire, în prezent și grație loviturii dure primite, suntem în postura de a evalua corect natura și nefericita graduare a "gafelor teoretice" ale paradigmei neoclasice, care a împiedicat până acum, în mare măsură, evaluarea și interpretarea de o manieră suficient de clară a evenimentelor sociale cele mai importante. În plus, nu ar fi nevoie de a pleca de la zero în necesara reconstrucție a științei economice, deoarece o mare parte a instrumentelor analitice de utilizat de acum încolo au fost deja elaborate și perfecționate ca urmare a nevoii teoreticienilor Școlii Austriece de a explica, apăra și clarifica pozițiile lor de-a lungul

dezbaterilor succesive contra paradigmei scientiste, la care au participat după fondarea Școlii.

Deși nu este posibil să enumerăm aici toate sectoarele disciplinei afectate de situația actuală și cu atât mai puțin să dezvoltăm în detaliu noul conținut al acestora pe care l-ar putea dobândi grație contribuțiilor Școlii Austriece, putem, totuși, să cităm câteva, cu titlu de exemplu.

În primul rând, trebuie să menționăm teoria coerciției instituționale, care se naște ca o generalizare a analizei austriece a socialismului. Într-adevăr, s-a afirmat deja că orice act antreprenorial presupune descoperirea unei informații noi, transmiterea ei pe piață și coordonarea comportamentelor discordante a ființelor umane, și totul de o manieră evolutivă și spontană, care face posibilă viața în societate. Este, deci, evident că exercitarea sistematică și instituțională a coerciției, presupusă de socialism și intervenționism, împiedică, într-o măsură mai mică sau mai mare, nu doar crearea și transmiterea informației, ci și, ceea ce este cel mai grav, procesul spontan de cooperare a comportamentelor neadaptate a ființelor umane și, deci, supraviețuirea coordonată a procesului social. Astfel, se deschide un întreg domeniu de cercetare pentru a analiza discordanțele pe care la produce intervenționismul economic în toate sferile afectate iar acesta reprezintă unul dintre sectoarele promițătoare pentru viitoarea muncă de cercetare a specialiștilor disciplinei noastre.

În al doilea rând, trebuie abandonată mult prea răspândita teorie funcțională a determinării prețurilor și înlocuirea sa printr-o teorie a prețurilor care explică faptul că ele se formează dinamic și sunt rezultatul unui proces secvențial și evolutiv animat de către forța funcției antreprenoriale, adică de către acțiunile umane ale actorilor implicați și nu de către intersectarea curbilor sau funcțiilor mai mult sau mai puțin misterioase și, în orice caz, lipsite de

caracteristici reale, deoarece informația ipotetic necesară pentru a le cunoaște și trasa nici măcar nu există în mintea actorilor implicați.

În al treilea rând, trebuie menționată dezvoltarea teoriei austriece a *concurenței și monopolului*, care necesită abandonarea și reconstruirea grosierei teorii statice a piețelor, prezentată în manualele universitare, substituind-o printr-o teorie a concurenței înțeleasă ca un proces dinamic de rivalitate net antreprenorială, care lipsește de importanță și face inexistente problemele de monopol luate în sensul lor tradițional și își fixează atenția pe restricțiile instituționale asupra exercitării antreprenoriatului în oricare sector al pieței. Pe deasupra, un corolar important de politică economică al analizei austriece asupra concurenței și monopolului este cel al necesității de a reconsidera întreaga politică și legislație *anti-trust*, care, din punct de vedere austriac, devine, în mare măsură, dăunătoare și superfluă (Kirzner, 1998-1999: 67-77; Armentano, 1972).

În al patrulea rând, concepția subiectivistă a Școlii austriece afectează profund, după cum s-a văzut, teoria capitalului și a dobânzii. Este necesar ca noua teorie a capitalului să fie inclusă în programele de studiu ale facultăților de economie, pentru a depăși carențele actuale ale concepției macroeconomice care ignoră procesele de coordonare microeconomică observabile în structura productivă a lumii reale.

În al cincilea rând, teoria monedei, a creditului și a piețelor financiare este poate, din punctul de vedere a Școlii Austriece, provocarea teoretică cea mai importantă pentru știința noastră în viitorul apropiat deoarece "decalajul teoretic" pe care îl reprezenta analiza socialismului fiind acoperit, domeniul cel mai puțin cunoscut și, în același timp, cel mai important este domeniul monetar, în care coerciția sistematică a băncilor centrale, erorile metodologice și confuzia teoretică

domnesc. Relațiile sociale în care este implicată moneda sunt, de departe, cele mai abstracte și mai dificil de a fi înțelese, în sensul că volumul de cunoaștere pe care ele îl produc este cel mai vast, complex și insesizabil, ceea ce face ca intervenția în acest domeniu să fie, fără nici un dubiu, cea mai nocivă și dăunătoare și, în ultimă instanță, responsabilă directă de apariția succesivă și regulată a recesiunilor economice (Huerta de Soto, 1998).

Teoria *creșterii și sub-dezvoltării economice*, fondată pe echilibru și pe agregatele macroeconomice, a fost elaborată fără a ține seama cont de veritabilul protagonist al procesului: ființa umană cu perspicacitatea sa și cu propria creativitate antreprenorială. De aceea, este necesară reconstruirea întregii teorii a creșterii și sub-dezvoltării, eliminând elementele justificative ale coerciției instituționale, care a făcut-o, până acum, nocivă și sterilă, și axând-o pe studiul teoretic al procesului de descoperire a oportunităților de dezvoltare care rămân neexploatate în lipsa elementului antreprenorial indispensabil care este, cu siguranță, cheia pentru ieșirea din sub-dezvoltare.

Ceva similar trebuie spus în legătură cu așa-zisa economie a bunăstării care, fondată pe fantasmagoricul concept paretian al eficienței, este lipsită de interes și inutilă, deoarece utilizarea sa operativă necesită un context static și de deplină informare care nu există niciodată în viața reală. În consecință, eficiența, dincolo de criteriile paretiene, depinde de capacitatea funcției antreprenoriale și trebuie să fie definită în raport de aceasta, pentru a coordona spontan discordanțele apărute în situațiile de echilibru (Cordato, 1992).

Teoria *bunurilor publice* a fost întodeauna construită în termenii strict statici ai paradigmei echilibrului, care presupune că circumstanțele ce determină "oferta agregată" și "non-rivalitatea în consum" sunt date și nu se vor schimba. Din punctul de vedere al teoriei dinamice a funcției

antreprenoriale, orice situație aparentă de bun public generează o oportunitate clară de a fi descoperită și eliminată prin creativitatea antreprenorială corespunzătoare în domeniile juridic și/sau tehnologic; astfel, din perspectiva Școlii Austriece, ansamblul de bunuri publice tinde să se golească și, astfel, să dispară unul dintre alibiurile cele mai utilizate pentru a justifica, în multe sectoare sociale, intervenția statală în materie de economie.

Putem să ne referim, de asemenea, la programul de cercetare pe care teoreticienii austrieci l-au dezvoltat în domeniul școlii *alegerilor publice și analizei economice a dreptului și instituțiilor*, domenii de cercetare care se zbat, actualmente, pentru a se debarasa de influența nesănătoasă a modelului static fondat pe informarea completă, și care a dat naștere, la neoclasici, unei analize pseudo-științifice a multor legi, pe baza ipotezelor metodologice identice celor cu care s-a dorit, în epocă, justificarea socialismului (deplinei informări) și care nu ține cont de analiza dinamică și evolutivă a proceselor sociale de tip spontan generate și impulsionate de către antreprenariat. Teoreticienii Școlii Austriece consideră că este evident contradictorie pretenția de a analiza normele și regulile juridice fondate pe o paradigmă care, întocmai celei neoclasice, presupune, într-un context de stabilitate, existența deplinei informări (în termeni de certitudine sau de probabilitate) asupra profiturilor și costurilor derivate. Într-adevăr, dacă această informație ar exista, regulile și normele nu ar fi necesare și ar putea fi înlocuite mai eficace de către simple directive. Dacă fiecare lucru justifică și explică apariția evolutivă a dreptului, atunci ignoranța ineradicabilă este cea în care se scufundă în mod constant ființa umană.

Contribuțiile teoreticienilor austrieci, în general, și ale lui Hayek, în particular au conferit un elan revoluționar *teoriei populației*. Pentru austrieci, omul nu este un factor omogen de producție, dar este dotat cu o capacitate creativă înnăscută, de

tip antreprenorial, astfel încât creșterea populației, departe de a constitui o frână sau un obstacol pentru dezvoltarea economică, este, simultan, motorul și condiția necesară pentru realizarea acesteia. S-a demonstrat că dezvoltarea civilizației implică o diviziune mereu crescândă pe orizontală și verticală a cunoașterii practice, care nu devine posibilă decât dacă există, în paralel cu progresul civilizației, o sporire a numărului de ființe umane capabile de a suporta volumul tot mai ridicat de informație practică utilizată la nivel social (Huerta de Soto, 1992: 80- 82). Aceste idei au fost dezvoltate, la rândul lor, de către cercetători de influență austriacă, precum Julian Simon, care le-au aplicat teoriei creșterii demografice din țările din Lumii a Treia și analizei efectelor economice avantajoase ale imigrării (Simon, 1989 și 1994).

În sfârșit, contribuțiile economiștilor austrieci capătă o foarte mare importanță în domeniul analizei teoretice a justiției și eticii sociale. Astfel, de exemplu, se remarcă nu doar analiza critică, de către Hayek, a conceptului de justiție socială conținută de volumul al doilea din *Drept, legislație și libertate* dar și opera recentă, deja citată privind *Creativitatea, capitalismul și justiția distributivă*, scrisă de Kirzner și în care se demonstrează că orice ființă umană are dreptul la rezultatele propriei sale creativități antreprenoriale, analiză care o perfecționează și o completează pe cea deja efectuată, în același sens, de către Robert Nozick (Nozick, 1988). În ultimul rând, unul dintre cei mai străluciți discipoli ai lui Rothbard, Hans Hermann Hoppe, a realizat o justificare excelentă aprioristică a dreptului de proprietate și a pieței libere, plecând de la criteriul habermesian după care argumentarea presupune existența și respectul prealabil al proprietății oricărei persoane asupra propriului corp și propriilor dotări; de aici, se deduce logic o întreagă teorie asupra pieței libere și capitalismului (Hoppe, 1989), care este complementară justificării jusnaturaliste a libertății pe care Rothbard o expune

în tratatul său clasic asupra *L'éthique de la liberté* (Rothbard, 1995).

S-ar putea menționa multe alte domenii de cercetare la care ar putea să se extindă de o manieră fecundă programul noii Școli Austriece de economie. Însă, noi estimăm că, prin scurta precizare a domeniilor menționate, s-a ilustrat deja suficient calea viitoare a Științei economice, după debarasarea de viciile teoretice și metodologice de care era atinsă serios până acum. Astfel că incorporarea punctului de vedere austriac de o manieră extinsă ar trebui să dea naștere, în secolul al XXI-lea, unei științe sociale mai realiste, ample, bogate, explicative, în serviciul umanității.

7.4 Răspunsuri la câteva critici și comentarii

Vom răspunde acum câtorva critici făcute, de obicei, paradigmei austriece și pe care noi le considerăm nefondate din motivele ce vor fi expuse. Criticile cele mai comune adresate austriecilor sunt următoarele:

A) "Ambele optici (austriece și neoclasice) nu sunt incompatibile, ci, mai degrabă, complementare"

Aceasta este teza apărută de către autorii neoclasici doritori de a menține o poziție eclectică, care nu se opune deschis Școlii austriece. Totuși, austriecii consideră că această teză nu este, în general, decât o consecință regretabilă a nihilismului propriu naturalismului metodologic, după care orice metodă este valabilă iar singura problemă a științei economice constă în a alege, pentru fiecare problemă, metoda cea mai adecvată. Autorii austrieci consideră, din contra, că aceasta nu este doar o încercare de imunizare a paradigmei neoclasice contra argumentelor critice pe la metodologia austriacă le-a lansat împotriva acesteia. Teza compatibilității ar fi fondată dacă metoda neoclastică (bazată pe echilibru,

stabilitate și conceptul îngust de optimizare și raționalitate) ar corespunde veritabilului mod de a acționa al ființelor umane și nu ar tinde, cum cred austriecii, să vicieze serios analiza teoretică. De aici rezultă marea importanță de a re-elabora concluziile teoretice neoclasicе, însă prin folosirea metodologiei subiectiviste și dinamice a austriecilor, cu scopul de a pune în evidență concluziile teoretice neoclasicе care trebuie abandonate din cauza viciilor prezentate de analiza lor; altfel, este de neconceput să putem include în paradigma neoclasică realități umane care, spre deosebire de antreprenoriatul creativ, depășesc de departe **schema sa conceptuală a categoriilor**. Încercarea de a forța intrarea în corsetul neoclasic a realităților subiective ale ființei umane, pe care le studiază austriecii, conduce inevitabil fie la o caricaturizare grosieră a acesteia, fie la falimentul opticii neoclasicе, copleșit de schema conceptuală mai realistă, mai completă, mai bogată și mai explicativă a opticii austriece.

B) "Austriecii nu ar trebui să reproșeze neoclasicilor utilizarea de ipoteze simplificate, care ajută la înțelegerea realității"

Împotriva acestui argument, atât de des utilizat, economiștii austrieci răspund că a simplifica o ipoteză este un lucru, dar că ipoteza este complet ireală este cu totul și cu totul altceva. Ceea ce austriecii reproșează neoclasicilor nu este simplificarea ipotezelor, ci tocmai faptul că ele sunt contrare realității empirice în felul în care se manifestă și acționează ființa umană (dinamic și creativ). De aceea, irealismul esențial al ipotezelor (nu simplificarea) neoclasicе pune în pericol validitatea concluziilor teoretice, la care neoclasicii cred să ajungă în analiza lor a diferitelor probleme de economie aplicate studiate.

C) *"Austriecii nu reușesc să își formalizeze propunerile teoretice"*

Acesta, de exemplu, este unicul argument contra Școlii Austriece pe care îl formulează Stiglitz, în cartea sa recentă asupra modelelor de echilibru general (Stiglitz, 1994: 24-26). Am explicat deja motivele pentru care cea mai mare parte a economiștilor austrieci a arătat, la început, o mare reticență în utilizarea limbajului matematic în știința economică. Utilizarea formalismului matematic constituie, pentru ei, mai mult un viciu decât o virtute, deoarece ea constă într-un limbaj simbolic construit pe exigențele lumii științelor naturale, ale ingineriei și logicii, unde timpul subiectiv și creativitatea antreprenorială lipsesc cu desăvârșire; de aceea, ea are tendința de a ignora caracteristicile cele mai esențiale ale naturii ființei umane, protagonisitul proceselor sociale pe care economiștii ar trebui să le studieze.

Matematicienii nu au răspuns încă (presupunând că o pot face) provocării de a concepe și dezvolta o întregă nouă "matematică", în stare să permită analiza capacităților creative ale ființei umane cu toate implicațiile sale; fără să fi recurs, deci, la postulatele stabilității, care provin din lumea fizicii, și după care s-au dezvoltat toate limbajele matematice cunoscute până acum. În opinia noastră, totuși, limbajul științific ideal pentru a trata această capacitate creativă este cel pe care ființele umane l-au creat spontan, în decursul activității activității lor antreprenoriale cotidiene, și care se concretizează în diverse limbi utilizate astăzi în lumea.

D) *"Austriecii produc foarte puține lucrări cu caracter empiric"*

Aceasta reprezintă critica cea mai frecvent adresată Școlii Austriece de către empiriști. Deși austriecii acordă o mare importanță rolului istoriei, ei recunosc că activitatea lor științifică se dezvoltă într-un domeniu foarte diferit, cel al

istoriei, care trebuie cunoscut înainte de a îl aplica realității sau de a-l ilustra prin fapte istorice. Însă, conform opticii austriece, există un exces de lucrări empirice și o relativă penurie de studii teoretice capabile de a ne permite să înțelegem și să interpretăm ceea ce se întâmplă în realitate. Mai mult, ipotezele metodologice ale Școlii Neoclasică (echilibru, maximizare și stabilitate a preferințelor), deși facilitează aparent realizarea studiilor empirice și "verificarea" anumitor teorii, ascund de multe ori relații teoretice concrete și pot, în acest fel, să conducă la grave erori teoretice și de interpretare vis-à-vis de ceea ce se întâmplă în realitate în fiecare moment și în fiecare circumstanță concretă a istoriei.

E) "Austriecii renunță al predicție în materie de economie"

Noi am văzut că austriecii sunt foarte umili și prudenți în ceea ce privește posibilitățile de predicție științifică a viitorului, în chestiuni economice și sociale. Ei nu se preocupă să construiască o schemă sau un arsenal de concepte și legi teoretice care permit interpretarea realității și ajutorarea indivizilor care acționează (întreprinzători) în luarea deciziilor cu o mai mare probabilitate de succes. Deși "predicțiile" austriecilor sunt doar calitative și realizate în termeni strict teoretic, apare, totuși, paradoxul că, în practică, supozițiile lor fiind mai realiste (procesurile dinamice și creativitatea antreprenorială), concluziile și teoriile lor au mai mari șanse, spre deosebire de cele ale Școlii Neoclasică, de "a face predicții" juste în domeniul acțiunii umane. Două exemple făcute de austrieci ar putea fi anticiparea căderii socialismului real și a Marii Depresiuni din 1929. Curios este faptul că aceste evenimente istorice critice nu au fost prezise de economiștii neoclasicici.

F) "Austriecilor le lipsesc criteriile empirice pentru a își valida teoriile"

Conform acestei critici, deseori făcute de către empiriștii ce suferă de complexul Sfântului Apostol Toma - "nu cred dacă nu văd"-, nu putem ști care teorii economice sunt eronate decât recurgând la realitatea empirică. După cum am văzut, acest punct de vedere ignoră faptul că în economie, "dovada" empirică este întotdeauna discutabilă deoarece ea vizează fenomene istorice de natură complexă, care să ne permită experiențe de laborator unde să fie izolate fenomenele cele mai importante și să fie menținute constante alte aspecte care ar putea avea o influență. Cu alte cuvinte, legile economice sunt întotdeauna legi *ceteris paribus*, deși realitatea istorică nu este niciodată stabilă. Conform austriecilor, validarea teoriilor se poate face lent, prin continua eliminare a viciilor din lanțul corespunzător de raționamente logico-deductive, prin analiza și revizuirea diferitelor verigi ale procesului de dezvoltare logico-deductivă a diferitelor teorii și prin verificarea concordanței sau neconcordanței ipotezelor cu cazul istoric analizat concret. Dată fiind structura logică uniformă a spiritului uman, această activitate continuă de validare pe care și-o propun austriecii este mai mult decât suficientă pentru a atinge acordul intersubiectiv între diferiții protagoniști ai muncii științifice, acord care, totuși, în ciuda apararențelor înșelătoare, devine mult mai dificil de obținut în relație cu fenomenele empirice care sunt mereu susceptibile la cele mai diverse și contradictorii interpretări, din cauza caracterului lor foarte complex.

G) "Acuzația de dogmatism"

Această acuzație este din ce în ce mai puțin frecventă grație importantei renașteri a Școlii Austriece din acești ultimi ani și faptului că economiștii o înțeleg mai bine. Totuși, mulți

economiști au căzut pradă tentației fragile de a discredita global întreaga paradigmă austriacă calificând-o "dogmatică", fără a se obosi să studieze în detaliu diferitele sale aspecte și să încerce a răspunde criticilor pe care le făceau.

Bruce Caldwell, printre alții, s-a arătat destul de critic vis-à-vis de această atitudine neoclasică de dispreț și indiferență cu privire la pozițiile metodologice ale austriecilor, pe care el a calificat –o dogmatică și anti-științifică și deloc justificată din punct de vedere științific. Astfel, Caldwell, criticând poziția lui Samuelson vis-à-vis de austrieci, se întreabă: "Ce rațiuni se ascund în spatele acestui răspuns anti-științific la adresa praxeologiei ? Ele relevă, în orice caz, o suspiciune practică: capitalul uman al celor mai mulți economiști s-ar dovedi extrem de redus și ar deveni învechit, dacă praxeologia ar deveni operantă, într-o manieră generală, în disciplina noastră. Însă rațiunea principală, pentru care este respinsă metodologia lui Mises nu este atât de pragmatică. Pe scurt, preocuparea austriecilor pentru "fundamentele ultime" ale științei economice trebuie să pară absurdă, dacă nu perversă, tuturor economiștilor care au învățat disciplina metodologia lui Friedman și sunt, deci convinși că ipotezele nu au importanță și că predicția este cheia... Independent de motivele sale, această reacție contra praxeologiei, din partea paradigmei dominante, a fost dogmatică și profund anti-științifică (Caldwell, 1994: 118-119).

Aroganța și dogmatismul rezultă, paradoxal, din maniera în care economiștii neoclasici prezintă ceea ce ei consideră ca fiind punctul de vedere cel mai caracteristic: ei se centrează exclusiv asupra principiilor de echilibru, maximizare și stabilitate a preferințelor. Ei pretind, astfel, a își atribui monopolul concepției "economicului" și fac liniște în jurul altor concepții alternative, precum cea a austriecilor, pe care și le dispută câmpul de cercetare științifică cu paradigma cea mai bogată și mai realistă. Noi dorim ca, pentru binele

dezvoltării viitoare a disciplinei noastre, acest tip de dogmatism deghizat (a se reaminti, de exemplu, cazul lui Becker, 1995) să dispară definitiv.

7.5 Concluzie: o evaluare comparativă a paradigmei austriece

Evaluarea de succeselor comparative a diferitelor paradigme este, de obicei făcută, de către economiștii neoclasici, în acord cu esența poziției lor metodologice, în termeni strict empirici și cantitativi. Astfel, de exemplu, ei obișnuiesc să considere că un criteriu determinant al "succesului" unui punct de vedere metodologic este *numărul* de specialiștilor care îl adoptă. De asemenea, ei menționează, deseori, *cantitatea* problemelor concrete care au fost, aparent, "rezolvate" în termeni operativi prin optica în cauză. Totuși, argumentul "democratic" relativ al numărului de cercetători ce urmează această paradigmă este foarte puțin convingător (Yeager, 1997: 153, 165). Nu este vorba doar de faptul că, în istoria gândirii umane, și, desigur, a științelor naturale, cea mai mare parte a cercetătorilor se înșală deseori, dar că, în plus, în materie economică, se află în fața unei probleme suplimentare: dovada empirică nu este niciodată indiscutabilă, în sensul că doctrinele eronate nu sunt nici indentificate, nici repudiate imediat.

În plus, atunci când analizele teoretice fondate pe echilibru primesc o confirmare empirică aparentă, ele pot fi considerate valabile de-a lungul unei lungi perioade de timp, chiar dacă teoria economică subiacentă este eronată; deși, finalmente eroarea teoretică conținută de acestea sfârșește prin a ieși la suprafață (precum aceste analize legate de soluția operativă a problemelor istorice concrete), atunci când analizele nu mai sunt de actualitate, greșeala trece aproape neobservată.

Dacă se mai adaugă că există, până în prezent (și va exista, fără îndoială, în viitor), o cerere naivă dar importantă și efectivă, din partea numeroșilor agenți sociali (mai ales, autorități publice, lideri sociali și cetățeni, în general), pentru predicții concrete și analize empirice și "operative" relaționate cu diverse măsuri posibile de politică economică și socială, se poate înțelege că o asemenea cerere (precum cea de horoscop și de predicții astrologice) tinde a fi satisfăcută, pe piață, de către o ofertă de "analști" și de "ingineri sociali" ce oferă clienților ceea ce aceștia doresc, conservându-și o aparență de respectabilitate și legitimitate științifice.

Totuși, așa cum a afirmat Mises, "apariția economistului profesionist constituie o sechelă a intervenționismului iar acesta nu reprezintă, astăzi, decât un specialist care încearcă să descopere formulele care permit guvernului să intervină mai bine în viața comercială. Aceștia sunt experți în materie de legislație economică, legislație care nu aspiră actualmente decât la a perturba libera funcționare a economiei de piață" (Mises, 1995: 1027). Ca atitudinea membrilor unei profesii de specialiști în intervenții să fie, în ultimă instanță, judecata finală care trebuie pronunțată asupra unei paradigme care, precum cea austriacă, delegitimează metodologic măsurile de intervenția pe care ei le preconizează, este ceva care privează de sens argumentul "democratic". Dacă se recunoaște, în plus, că în materie economică, spre deosebire de ceea ce se întâmplă în domeniul ingineriei civile și științelor naturale, se produc reculuri și erori importante, care necesită mult timp pentru detectare și corijare, atunci nu se mai poate accepta ca și criteriu definitiv al succesului, numărul soluțiilor operative aparent reușite, deoarece ceea ce pare astăzi "corect" în termeni operativi poate să pară, mâine, ca fiind fondat pe formulări teoretice eronate.

Împotriva criteriilor empirice ale succesului propunem un *criteriu calitativ*. În conformitate cu acest criteriu, o

paradigma ar avea mai mult succes dacă ea ar da naștere unui număr mai mare de dezvoltări teoretice corecte, de o importanță relevantă pentru evoluția umanității. Din acest punct de vedere, este evident că optica austriacă o depășește clar pe cea neoclasică. Austriecii au fost capabili să elaboreze o teorie asupra imposibilității socialismului care, dacă ar fi fost luată în seamă, ar fi putut evita enormele suferințe pentru rasa umană. Prăbușirea istorică a socialismului real a ilustrat și manifestat, printre altele, importanța și veridicitatea analizei austriece. Un lucru similar s-a produs în legătură cu Marea Depresiune din 1929 dar și în alte domenii în care austriecii și-au dezvoltat analiza dinamică asupra efectelor negative ale intervenției statului. Astfel, de exemplu, în materie monetară și de credit, în domeniul teoriei ciclurilor economice, în cel ale re-elaborării teoriei dinamice a concurenței și monopolului, al analizei teoriei intervenționismului, al articulării de noi criterii de eficiență dinamică care substituie criteriile paretiene tradiționale, al analizei critice a conceptului de "justiție socială" și, pe scurt, în ceea ce privește mai buna și superioara înțelegere a pieței ca proces de interacțiune socială stimulat prin forța antreprenorială. Toate aceste exemple reprezintă succese calitative importante ale opticii austriece care contrastează cu gravele lacune și insuficiențe (sau eșecuri) ale opticii neoclasică, printre care se remarcă în special incapacitate mărturisită de a recunoaște și anticipa la timp imposibilitatea teoretică și și consecințele dăunătoare ale sistemului economic socialist. Astfel, economistul neoclasic Școlii de la Chicago, Sherwin Rose, a sfârșit prin a recunoaște că "falimentul planificării centrale din ultimul deceniu a fost o surpriză pentru cei mai mulți dintre noi" (Rosen, 1997: 139-152). Un alt economist surprins a fost Ronald H. Coase, pentru care "nimic din ceea ce citisem sau știam nu sugera faptul că falimentul sistemului socialist avea să se producă" (Coase, 1997: 45).

Există câțiva economiști neoclasici, foarte curajoși, ca Mark Blaug, care și-au declarat finalmente apostazia față de modelul de echilibru general și de paradigma statică neoclastică walrasiană, și au conchis:” am sfârșit prin a-mi da seama, lent și cu o extremă reticență, că teoreticienii Școlii austriece aveau dreptate și că toți ceilalți se aflau în eroare (Blaug și De Marchi, 1991: 508). Mai recent, chiar Blaug s-a referit, din nou, la paradigma neoclastică, în legătură cu aplicarea sa pentru a justifica sistemul socialist, ca la ceva”atât de naiv din punct de vedere administrativ, încât te apucă râsul. Doar cei îmbătați cu teoria echilibrului static și a concurenței perfecte au putut înghiți o asemenea tâmpenie. Eu am fost unul dintre cei care au înghițit această concepție când eram student, în anii 1950 iar astăzi nu pot decât să mai minunez de propria mea lipsă de perspicacitate” (Blaug, 1993: 1571).

Ceea ce pare clar este că dacă se dorește a se învinge inerția presupusă de cererea socială constantă de predicții concrete, de rețete de intervenție și de studii empirice, care sunt ușor acceptate chiar dacă ele comportă vicii importante din punct de vedere teoretic, deghizate într-un context empiric unde este dificil de atins de dovezi indiscutabile cu privire la concluziile prezentate, ar fi nimerit de a extinde și aprofunda, în domeniul științei noastre, optica subiectivistă propusă de Școala Austriacă. De aceea, *Methodenstreit-ul* Școlii Austriece va continua atâta timp cât ființele umane vor prefera doctrinele care să le satisfacă în fiecare caz concret celor teoretic juste și atâta timp cât va predomina acest orgoliu tradițional sau această aroganță raționalistă fatală a ființei umane care o determină să presupună că ea dispune, în fiecare circumstanță istorică concretă, de o informație superioară celei la care putem, cu adevărat, să ajungem (Hayek, 1997b). Împotriva acestor periculoase tendințe ale gândirii umane, care vor tinde să apară mereu de o manieră recurentă, nu dispunem decât de metodologia mult mai realistă, mai fecundă

și mai umanistă, dezvoltată până în prezent, de către teoreticienii Școlii Austriece care, să sperăm, vor avea o influență din ce în ce mai mare în viitorul economiei.